

november 2015

Deze Nieuwsbrief is een uitgave van de Kennisgroep Europees Strafrecht en Mensenrechten (KESM) van de rechtbank Amsterdam. In de Nieuwsbrief vindt u een maandelijkse selectie van de belangrijkste ontwikkelingen, jurisprudentie, annotaties, artikelen en andere publicaties op het gebied van Europees Strafrecht. Klik op de hyperlinks om naar de documenten te gaan.

In deze Nieuwsbrief komen de volgende onderwerpen aan bod:

- [Artikel 3 EVRM: rechtbank acht de Nederlandse praktijk van de levenslange gevangenisstraf in strijd met de eisen van het EHRM.](#)
- [Artikel 6 EVRM: rechtsgevolg overschrijding redelijke termijn blijft matiging van de betalingsverplichting.](#)
- [Artikel 6 EVRM: het vervolg op het Vidgen-arrest.](#)
- [Artikel 8 EVRM: onderzoek van \(de inhoud van\) een smartphone.](#)
- [Artikel 10 EVRM: de grenzen van persvrijheid. geen exclusieve immuniteit van strafrechtelijke aansprakelijkheid.](#)
- [Artikel 10 EVRM: afweging ernst inbreuk rechtsorde en maatschappelijk belang bij overtreding strafrechtelijke norm door \(onderzoeks\)journalist](#)
- [Artikel 17 EVRM: het EVRM beschermt geen antisemitische uitlatingen die worden gepresenteerd als artistieke productie.](#)
- [Ne bis in idem? niet-ontvankelijkheid OM in vervolging voor het hetzelfde feit waarvoor een reeds herroepen besluit tot verplichte deelname aan het alcoholslotprogramma is opgelegd.](#)
- [Ne bis in idem-beginsel n.v.t. bij ongeldigverklaring rijbewijs en alcoholslotprogramma](#)
- [Wederzijdse erkenning toezichtsmaatregelen bij schorsing voorlopige hechtenis](#)
- [Het non-punishmentbeginsel in mensenhandelzaken.](#)
- [Terugkeerrichtlijn: ontoereikende motivering ernstige bedreiging openbare orde in besluit tot oplegging inreisverbod leidt tot vrijspraak.](#)
- [Terugkeerrichtlijn: het enkele feit dat de Marokkaanse autoriteiten weer zijn overgegaan tot het verstrekken van laissez-passers maakt niet dat de terugkeerprocedure niet volledig is doorlopen.](#)

ARTIKEL 3 EVRM: RECHTBANK ACHT DE PRAKTIJK VAN DE NEDERLANDSE LEVENSLANGE GEVANGENISSTRAF IN STRIJD MET DE EISEN VAN HET EHRM.

Rechtbank Noord-Nederland 24 november 2015, ECLI:NL:RBNNE:2015:5389 en ECLI:NL:RBNNE:2015:5390

Trefwoorden: levenslange gevangenisstraf, art. 3 EVRM, gratie.

[Hyperlink 1](#)

[Hyperlink 2](#)

Deze zaken hebben betrekking op twee broers ten aanzien van wie bewezen is verklaard dat zij samen een dubbele moord hebben gepleegd. Daarnaast is er ten aanzien van de eerste broer beroving met doodslag en ten aanzien van de tweede broer diefstal met geweld die de dood ten gevolge had bewezenverklaard. De officier van justitie heeft in beide zaken een levenslange gevangenisstraf geëist. De verdediging heeft hier tegen aangevoerd dat de oplegging van een levenslange gevangenisstraf in strijd is met artikel 3 EVRM.

De rechtbank heeft ten aanzien van de strafoplegging het volgende overwogen. Ten eerste heeft de rechtbank geoordeeld dat het bewezenverklaarde op zichzelf een zeer lange gevangenisstraf rechtvaardigt omdat het gaat om de meest ernstige feiten die in het Wetboek van Strafrecht zijn opgenomen. Daarnaast heeft de rechtbank gelet op de niets vermoedende slachtoffers en het onnoemlijk leed dat de verdachten bij de nabestaanden hebben toegebracht. De rechtbank heeft geoordeeld dat om die redenen een gevangenisstraf van minder dan 30 jaar niet aan de orde is. Bij de vraag of met een gevangenisstraf van 30 jaar kan worden volstaan of dat een levenslange gevangenisstraf in dit geval gepast is, heeft de rechtbank het volgende overwogen. Allereerst merkt de rechtbank op dat een levenslange gevangenisstraf in Nederland ook daadwerkelijk levenslang is, tenzij gratie wordt verleend. Vervolgens heeft de rechtbank gekeken hoe in de jurisprudentie over de levenslange gevangenisstraf is geoordeeld.

Vaste jurisprudentie bij het EHRM is dat een levenslange gevangenisstraf niet in strijd is met artikel 3 EVRM indien er een perspectief op vrijlating bestaat en de straf *de iure* of *de facto* kan worden gekort. Daarnaast moet er ten tijde van de oplegging van de levenslange straf sprake zijn van een 'prospect of release' en een 'possibility of review'. Het uitgangspunt

van de Hoge Raad is dat de levenslange gevangenisstraf in Nederland niet onverenigbaar is met artikel 3 EVRM omdat er voor de veroordeelde een mogelijkheid bestaat om zijn straf op enig moment te verkorten. Deze mogelijkheid komt tot uitdrukking in de vorm van gratieverlening. De rechtbank merkt over de gratieverlening op dat van degenen die na 1970 tot levenslange gevangenisstraf zijn veroordeeld, tot op heden geen enkel gratieverzoek is gehonoreerd. De rechtbank is van oordeel dat de praktijk van de levenslange gevangenisstraf in Nederland hierdoor op gespannen voet staat met de eisen die het EHRM aan de levenslange gevangenisstraf stelt. Dit heeft de rechtbank ertoe doen besluiten om de levenslange gevangenisstraf ten aanzien van de eerste broer niet op te leggen. Ten aanzien van de tweede broer heeft de rechtbank geoordeeld dat een levenslange gevangenisstraf niet op zijn plaats is. Hierbij heeft de rechtbank overwogen dat verdachte enigszins verminderd toerekeningsvatbaar wordt geacht en het initiatief van de feiten bij de andere broer lag. In beide zaken heeft de rechtbank de verdachten dan ook veroordeeld tot een gevangenisstraf van dertig jaar. Daarnaast is aan de eerste broer tevens een tbs-maatregel met dwangverpleging opgelegd.

ARTIKEL 6 EVRM: RECHTSGEVOLG Overschrijding REDELIJKE TERMIJN IN ONTNEMINGSZAKEN BLIJFT MATIGING VAN DE BETALINGSVERPLICHTING.

Hoge Raad, 10 november 2015, ECLI:NL:HR:2015:3268

[Hyperlink](#)

Trefwoorden: enkele constatering overschrijding redelijke termijn verworpen, artikel 6 EVRM, reparatoir vs punitief karakter van de ontnemingsmaatregel, vermindering betalingsverplichting.

In deze zaak heeft de Hoge Raad het arrest van het hof vernietigd waarin geoordeeld werd dat het rechtskarakter van de ontnemingsmaatregel zich niet zou lenen voor matiging van de op te leggen betalingsverplichting wegens overschrijding van de redelijke termijn. Het hof redeneerde dat het rechtskarakter van de ontnemingsmaatregel, te weten het herstel van de rechtmatige toestand in financiële zin zonder dat het toebrengen van leed is beoogd, op gespannen voet staat met het verminderen van de betalingsverplichting. Dat de ontnemingsmaatregel een reparatoir en geen punitief karakter kent, blijkt volgens het hof onder meer uit het feit dat deze maatregel een van de strafzaak te onderscheiden eigen procedure kent. De maatregel is een sequel van die strafzaak. Daarom zijn de toepasselijke bepalingen opgenomen in het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering. Alleen dit verklaart nog waarom de maatregel beschouwd wordt als een 'penalty' in de zin van artikel 7 EVRM. Sinds het wegvallen van de vervangende hechtenis kent de maatregel echter geen punitief element meer en blijft slechts het reparatoire en het preventieve aspect over. Daarmee zou het toekennen van een financiële tegemoetkoming in de vorm van matiging van de op te leggen betalingsverplichting in strijd komen. De ontnemingsmaatregel kent niet de lijdensdruk, zoals die wordt ervaren bij een strafzaak met betrekking tot de onzekerheid voor verdachte over de op te leggen straf. Bij een ontnemingszaak weet verdachte daarentegen wat hij aan wederrechtelijk voordeel heeft genoten. Nu volgens het hof bovendien niet gesteld noch gebleken is dat de veroordeelde onevenredig zwaar is getroffen door de dreiging van de naderende betalingsverplichting op grond van de ontnemingsmaatregel, volstaat het hof met de enkele constatering dat de redelijke termijn is geschonden.

De Hoge Raad is het echter niet eens met dit oordeel van het hof en verwijst naar zijn vaste jurisprudentie omtrent de inbreuk van het recht van verdachte op een behandeling van zijn strafzaak binnen de redelijke termijn en de rechtsgevolgen die daaraan moeten worden verbonden. In navolging van de Advocaat-Generaal ziet de Hoge Raad geen aanleiding om deze rechtspraak aan te passen. De Advocaat-Generaal vraagt zich nog af of de overweging van het hof dat gesteld noch gebleken is dat de veroordeelde onevenredig zwaar is getroffen door de dreiging van de naderende betalingsverplichting op grond van de ontnemingsmaatregel, het bestreden oordeel zelfstandig kan dragen, maar meent dat dit niet het geval is. Het hof lijkt hiermee in gevallen als de onderhavige slechts vermindering van het ontnemingsbedrag te willen reserveren voor uitzonderlijke omstandigheden. Dit strookt niet met de vaste rechtspraak van de Hoge Raad waaruit juist blijkt dat die vermindering als regel toegepast moet worden. De Hoge Raad doet de zaak daarom uiteindelijk zelf af en vermindert de betalingsverplichting wegens de overschrijding van de redelijke termijn zoals neergelegd in artikel 6 EVRM.

ARTIKEL 6 EVRM: HET VERVOLG OP HET VIDGEN-ARREST

Gerechtshof Den Bosch, 28 oktober 2015, ECLI:NL:GHSHE:2015:4354

[Hyperlink](#)

Trefwoorden: Vidgen-arrest, ondervragingsrecht van de verdediging, artikel 6 EVRM

Dit arrest betreft het vervolg van de zaak Vidgen naar aanleiding van de geslaagde klacht bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en herziening van de zaak door de Hoge Raad. Het EHRM heeft destijds in de zaak [Vidgen t. Nederland](#) (EHRM 10 juli 2012, appl. nr. 29353/06) geoordeeld dat verdachte in Nederland geen eerlijk proces heeft gehad. Het EHRM is tot deze beslissing gekomen, omdat verdachte zelf niet de mogelijkheid heeft gehad om een belastende medeverdachte te ondervragen. Naar aanleiding van de uitspraak van het EHRM heeft verdachte een herzieningsverzoek bij de Hoge Raad ingediend. De [Hoge Raad](#) heeft het verzoek gegrond verklaard en de zaak naar het gerechtshof Den Bosch (hierna: hof) verwezen.

De raadsman van verdachte heeft bij het hof betoogd dat de verklaring van medeverdachte die hij in 2002 ten overstaan van de politie heeft afgelegd van het bewijs moet worden uitgesloten, ook na zijn verhoor door de rechter-commissaris in 2015. Hierbij heeft hij aangevoerd dat de verklaringen van deze medeverdachte doorslaggevend bewijs vormen voor het opzet van de verdachte. Om die reden mogen de verklaringen slechts worden gebruikt, indien de verdediging de

medeverdachte effectief heeft kunnen ondervragen. Hiervan is naar mening van de raadsman geen sprake, doordat de medeverdachte heeft verklaard zich niks meer te kunnen herinneren. Om die reden is de verdediging van mening dat zij niet de mogelijkheid heeft gehad om de beschuldigende verklaring van de medeverdachte inhoudelijk te toetsen. De raadsman wijst er hierbij op dat het aan de Nederlandse autoriteiten te wijten is dat de verdediging haar ondervragingsrecht niet effectief heeft kunnen uitoefenen (tijdsverloop ten gevolge van met een eerlijk proces strijdende veroordelingen).

Het hof heeft het verweer van de raadsman verworpen en hierbij het volgende overwogen. Op 23 april 2015 is de medeverdachte in aanwezigheid van de raadsman door de rechter-commissaris gehoord. Tijdens het verhoor heeft de raadsman de gelegenheid gehad om de medeverdachte te ondervragen en te observeren. Dat de medeverdachte op veel vragen heeft geantwoord dat hij zich niets meer kon herinneren, maakt geen inbreuk op het ondervragingsrecht van de verdediging. Dat de verdediging voor het eerst na 15 jaar door de verdediging kon worden ondervraagd, maakt evenmin inbreuk op het ondervragingsrecht. Het hof heeft geoordeeld dat het enkele tijdsverloop er niet toe leidt dat de medeverdachte de vragen niet inhoudelijk had kunnen beantwoorden. Daarnaast wijst het hof erop dat de medeverdachte niet heeft geweigerd om antwoord op vragen geven en niet op zijn eerdere verklaringen is terug gekomen en dat de verdediging de medeverdachte met zijn eerdere verklaringen heeft kunnen confronteren. Het hof heeft geoordeeld dat hierdoor de verklaring die de medeverdachte in 2002 ten overstaan bij de politie heeft afgelegd wel als bewijs mag worden gebezigd en dat geen inbreuk is gemaakt op het ondervragingsrecht van de verdediging.

ARTIKEL 8 EVRM: ONDERZOEK VAN (DE INHOUD VAN) EEN SMARTPHONE

Rechtbank Limburg, 28 oktober 2015, ECLI:NL:RBLIM:2015:9128

[Hyperlink](#)

Trefwoorden: onderzoek aan (de inhoud van) een smartphone, geen voorafgaande rechtelijke machtiging vereist, geen schending van artikel 8 EVRM

In deze zaak heeft de politie een smartphone van verdachte in beslag genomen nadat deze in de auto van verdachte was aangetroffen. De raadvrouw heeft aangevoerd dat de gegevens die op de smartphone zijn aangetroffen onrechtmatig zijn verkregen. Naar mening van raadvrouw vormt artikel 94 Sv. gezien de huidige technische ontwikkelingen, geen deugdelijke en met voldoende waarborgen omklede wettelijke grondslag voor het onderzoek aan deze gsm. De raadvrouw heeft daarnaast aangevoerd dat het doorzoeken van een smartphone gelijk kan worden gesteld aan het openen van een in beslag genomen poststuk. Het uitlezen van de gegevens op een smartphone vormt daarmee een inbreuk op het privéleven van de verdachte. Ondanks dat de inbreuk bij wet is voorzien, is die inbreuk naar mening van de raadvrouw niet noodzakelijk of proportioneel. De raadvrouw leidt uit de vereisten van artikel 8 EVRM af dat een voorafgaande rechtelijke machtiging en bevel is vereist. Nu deze ontbreken, zou volgens haar niet aan de vereisten van artikel 8 EVRM zijn voldaan. Om die reden levert het onderzoek aan de smartphone van de verdachte naar mening van de raadvrouw een schending van artikel 8 EVRM op.

De rechtbank heeft het verweer verworpen om de navolgende redenen. Ten eerste geeft de rechtbank aan dat op grond artikel 134, eerste lid, Sv juncto artikel 64, eerste lid, Sv alle voorwerpen die kunnen dienen om de waarheid aan de dag te brengen, vatbaar zijn voor inbeslagname. Alle voorwerpen die in beslag zijn genomen, mogen worden onderzocht met als doel het verkrijgen van gegevens voor het strafrechtelijke onderzoek. Hieronder vallen ook de gegevens die op computer zijn opgeslagen. Hierbij verwijst de rechtbank naar arresten van de Hoge Raad.¹ Gelet op het hedendaagse gebruik van de smartphone geldt hetzelfde voor (de inhoud van) een smartphone. Daarnaast is de rechtbank van oordeel dat uit de genoemde arresten van de Hoge Raad voortvloeit dat artikel 94 Sv. een voldoende duidelijke en voorzienbare wettelijke grondslag vormt voor zowel de inbeslagname van als het onderzoek in de smartphone van de verdachte. Tevens oordeelt de rechtbank dat middels artikel 27 Sv. aan de in artikel 8 EVRM opgenomen vereiste subsidiariteits- en proportionaliteitstoets is voorzien. De opsporingshandelingen mogen namelijk slechts worden verricht, indien zij geschieden tijdens het onderzoek naar de verdenking van een verdachte in de zin van artikel 27 Sv. Voorts oordeelt de rechtbank dat geen voorafgaande rechtelijke machtiging is vereist voor het onderzoek naar de inhoud van een smartphone. De rechtbank erkent dat een onderzoek in een smartphone een inbreuk vormt op artikel 8 lid 1 EVRM, maar dat op grond van het bovenstaande de inbreuk wettelijk gelegitimeerd is, noodzakelijk is in verband met het daarmee beoogde doel en daarmee in redelijke verhouding staat.

ARTIKEL 10 EVRM: DE GRENZEN VAN PERSVRIJHEID. GEEN EXCLUSIEVE IMMUNITEIT VAN STRAFRECHTELIJKE AANSPAKRELIJKHEID.

EHRM (Grote Kamer), 20 oktober 2015, application nr. 11882/10 (Pentikäinen t. Finland)

[Hyperlink](#)

Trefwoorden: art 10 EVRM, beperking persvrijheid, belangenafweging

In deze zaak buigt het Hof zich over de grenzen van persvrijheid. Een mediafotograaf is tijdens een gewelddadig geworden demonstratie aangehouden, vervolgens in voorlopige hechtenis genomen en uiteindelijk veroordeeld wegens

¹ HR 20 februari 2007 ECLI:NL:HR:2007:AZ3564 en HR 29 maart 1994 ECLI:NL:HR:AD2076.

ongehoorzaamheid aan de politie. Klager is van mening dat sprake was van een inmenging in zijn recht van vrijheid van meningsuiting. Het Hof is het daarmee eens, maar oordeelt dat deze inmenging was voorzien in de wet en een legitiem doeleinde diende. Bij de beoordeling of de inmenging noodzakelijk was in een democratische samenleving, heeft het Hof zich gericht op de rol van de media in de democratische samenleving. Het Hof herhaalt in dit licht dat ook journalisten die hun recht van vrijheid van meningsuiting uitoefenen aan plichten en verantwoordelijkheden zijn onderworpen. Het hof herinnert eraan dat geen sprake is van een ongelimiteerd recht van vrijheid van meningsuiting, ook niet wanneer het gaat om mediaberichtgeving over zaken van serieus publiek belang. Ondanks de belangrijke rol die journalisten vervullen in de democratische samenleving, zijn zij niet ontslagen van hun plicht om zich aan de wet te houden. Journalisten kunnen zich dus niet beroepen op exclusieve immuniteit van strafrechtelijke aansprakelijkheid alleen omdat zij het misdrijf tijdens de uitoefening van hun beroep hebben begaan. Het Hof oordeelt dat de Finse autoriteiten bij het nemen van de maatregelen een billijke belangenafweging gemaakt tussen de concurrerende belangen – het belang van de politie om publieke orde te handhaven en het belang van het publiek om informatie te ontvangen van algemeen belang. De Finse politie had gegronde redenen had om maatregelen te treffen. Bovendien kon klager tot het moment waarop hij werd aangehouden zijn journalistieke werkzaamheden verrichten. Tot slot is klager niet aangehouden voor zijn werk als journalist maar voor het niet opvolgen van politieorders. Om die reden concludeert het Hof dat er geen sprake is van een schending van art. 10 EVRM.

ARTIKEL 10 EVRM: AFWEGING ERNST INBREUK RECHTSORDE EN MAATSCHAPPELIJK BELANG BIJ OVERTREDING STRAFRECHTELIJKE NORM DOOR (ONDERZOEKS)JOURNALIST

Hoge Raad, 13 oktober 2015, ECLI:NL:HR:2015:3057 (Stegeman-arrest)

[Hyperlink](#)

Trefwoorden: art 10 EVRM, beperking persvrijheid, belangenafweging

In deze zaak heeft de verdachte, een onderzoeksjournalist, in een televisieopname laten zien hoe hij met een vervalste KLM-pas gemakkelijk toegang kon krijgen tot het bedrijventerrein Schiphol-Oost. Doel hiervan was om aan te tonen dat het slecht is gesteld met de beveiliging van het bedrijventerrein. De journalist is door het Hof veroordeeld jegens medeplegen van valsheid in geschrifte. Het Hof heeft vastgesteld dat een veroordeling leidt tot een inbreuk van het recht op vrijheid van meningsuiting maar dat deze door art. 10 lid 2 EVRM wordt gerechtvaardigd. Slechts onder bijzondere omstandigheden worden journalisten ontslagen van hun plicht zich aan de strafwet te houden. Die bijzondere omstandigheden doen zich naar het oordeel van het hof niet voor. Het Hof heeft geoordeeld dat voor de journalist een minder ingrijpend alternatief bestond om zijn beoogde doel te kunnen bereiken dan het vervalsen van de KLM-pas. Tegen deze uitspraak is de verdediging in cassatie gegaan. De Hoge Raad heeft geoordeeld dat het Hof terecht tot uitgangspunt heeft genomen dat de ernst van de inbreuk op de rechtsorde door overtreding van de strafrechtelijke norm moet worden afgewogen tegen het maatschappelijk belang van de door het bewezenverklarde feit voorbereide openbaarmaking, het daadwerkelijk nadeel dat door het bewezenverklarde is ontstaan en de mate waarin de openbaarmaking daadwerkelijk op andere wijze had kunnen worden voorbereid. Het belang van het geschonden voorschrift speelt hierbij een rol. De Hoge Raad heeft vastgesteld dat de belangenafweging die het Hof vervolgens heeft gemaakt, waarbij het Hof heeft geoordeeld dat de vervolging en strafbaarheid van het bewezenverklarde geoorloofd is, geen blijk geeft van een onjuiste opvatting omtrent art. 10 EVRM en de bij deze afweging te hanteren maatstaven. De Hoge Raad vindt het oordeel van het Hof dan ook niet onbegrijpelijk en verwerpt het beroep.

ARTIKEL 17 EVRM: HET EVRM BESCHERMT GEEN ANTISEMITISCHE UITLATINGEN DIE WORDEN GEPRESENTEERD ALS ARTISTIEKE PRODUCTIE.

EHRM 20 oktober 2015, nr 25239/13 (M'Bala M'Bala t. Frankrijk).

[Hyperlink](#)

Trefwoorden: niet-ontvankelijkheid, artikel 10 en 17 EVRM, misbruik van recht, antisemitisch karakter cabaretshow, strijd met de kernwaarden van het EVRM.

Op 11 november 2015 heeft het EHRM de Franse cabaretier Dieudonné M'Bala M'Bala niet-ontvankelijk verklaard in zijn klacht dat Frankrijk artikel 10 EVRM zou hebben geschonden. Klager stapte naar het EHRM nadat de Franse autoriteiten hem hadden veroordeeld naar aanleiding van het antisemitische karakter van een van zijn shows. Aan het einde van deze show - waarin klager reeds had aangekondigd dat deze nog "beter" dat wil zeggen nog antisemitischer zou zijn dan zijn vorige shows - vond een scène plaats waarin klager een acteur het podium opbracht die gekleed was als Joodse concentratiekampgevangene. Ook de academicus Robert Faurisson, vooral bekend vanwege het veelvuldig ontkennen van de holocaust, werd uitgenodigd om het podium te betreden. Aan hem werd vervolgens door de acteur een prijs voor 'infréquentabilité et de l'insolence' uitgereikt. Klager liet het publiek voor Faurisson applaudisseren. Nadat het antisemitische karakter van de show bekend werd bij de politie, werd nader onderzoek ingesteld en kwam de zaak voor de rechter. De Franse rechter overwoog dat ook humor zekere grenzen kent en dat die grenzen in dit geval zijn overschreden. Toen Faurisson het podium betrad, kon de show namelijk niet langer meer gezien worden als een vorm van vermaak, maar kreeg het meer het karakter van een politieke bijeenkomst waarin antisemitische uitlatingen gedaan werden. Dit bleek niet alleen uit bovengenoemde scène. De Franse rechter oordeelde dat ook de omstandigheden hieromheen – en dan vooral het handgebaar de 'quenelle' waarmee klager wilde aantonen dat zijn show inderdaad nóg antisemitischer zou zijn dan al zijn vorige – geen ruimte gaven om tot een ander oordeel te komen.

Ook het Hof twijfelt gezien bovengenoemde omstandigheden niet aan het antisemitische karakter van de show en oordeelt hierbij dat de situatie niet onder de bescherming van artikel 10 EVRM valt. Met de Franse rechterlijke autoriteiten is het Hof namelijk van mening dat de show vanaf het moment dat Faurisson op het podium verscheen niet meer kon worden aangemerkt als een vorm van vermaak. De show kreeg daarentegen meer het karakter van een politieke demonstratie waar haat, antisemitisme en de ontkenning van de holocaust werden gepropageerd. Zélf s wanneer de show als provocerend of satirisch zou worden aangemerkt, kan deze uiting van een ideologie die rechtstreeks indruist tegen de kernwaarden van het EVRM – te weten ‘la justice et la paix’ - niet onder de bescherming van artikel 10 EVRM vallen. Bovendien, zo merkt het Hof op, heeft klager in zijn show uitlatingen van haat en antisemitisme vermomd als artistieke productie. Klager poogde aldus zijn recht op vrijheid van meningsuiting te misbruiken voor doeleinden die onverenigbaar zijn met letter en geest van het verdrag en die de vrijheden van het verdrag zouden ondermijnen. In het licht van artikel 17 EVRM oordeelt het Hof daarom dat klager geen recht heeft op bescherming van artikel 10 EVRM en verklaart de klacht niet-ontvankelijk.

**NE BIS IN IDEM? NIET-ONTVANKELIJKHEID OM IN VERVOLGING VOOR HET HETZELFDE FEIT
WAARVOOR EEN REEDS HERROEPEN BESLUIT TOT VERPLICHTE DEELNAME AAN HET
ALCOHOLSLOTPROGRAMMA IS OPGELEGD.**

Gerechtshof Den Bosch 3 november 2015, ECLI:NL:GHSHE:2015:4395

[Hyperlink](#)

Trefwoorden: ne bis in idem-beginsel, 163 WWV, beginselen van een goede procesorde, zeer ingrijpende gevolgen alcoholslotprogramma, niet-ontvankelijkheid OM.

In deze zaak heeft het hof Den Bosch het Openbaar Ministerie niet-ontvankelijk verklaard, omdat de strafrechtelijke vervolging van verdachte ter zake van de ten laste gelegde feiten in strijd is met de beginselen van een goede procesorde. Bij besluit van 16 april 2012 heeft het CBR aan verdachte de verplichting tot deelname aan het alcoholslotprogramma (asp) opgelegd. Deelname aan dit programma brengt een zeer omvangrijke betalingsverplichting mee in combinatie met een beperking van de rijbevoegdheid voor de duur van twee jaar. Verdachte heeft echter nooit aan dit programma deelgenomen, waardoor zijn rijbewijs voor vijf jaar ongeldig is verklaard. Dit besluit is op 18 maart 2015 vernietigd door de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. In de onderhavige zaak staat verdachte terecht voor hetzelfde feit – namelijk het rijden onder invloed en/of de weigering mee te werken aan een adem- of bloedonderzoek – waarvoor het bestuursrechtelijke besluit van het CBR is opgelegd. Volgens de raadsman zou een strafrechtelijke vervolging voor deze gedragingen in strijd komen met de beginselen van de goede procesorde, zodat het Openbaar Ministerie niet-ontvankelijk moet worden verklaard. Hoewel het bestuursrechtelijke besluit reeds is vernietigd, hebben het opgelegde asp en de daarmee samenhangende ongeldigverklaring van het rijbewijs van verdachte gedurende bijna drie jaar namelijk zeer ingrijpende gevolgen voor verdachte gehad.

Voordat het hof tot een oordeel komt, haalt het eerst enkele overwegingen uit het arrest van de Hoge Raad van 3 maart 2015 ([ECLI:NL:HR:2015:434](#)) aan. In dit arrest heeft de Hoge Raad een vervolgingsbeletsel geformuleerd dat kort gezegd inhoudt dat de strafvervolging van een verdachte ter zake van het rijden onder invloed van alcoholhoudende drank in strijd komt met de beginselen van een goede procesorde in die gevallen waarin de verdachte op grond van datzelfde feit de onherroepelijk geworden verplichting tot deelname aan het asp is opgelegd. Hoewel het *ne bis in idem*-beginsel, zoals neergelegd in artikel 68 Sr, niet direct van toepassing is, omdat het hier niet gaat om meerdere onherroepelijke beslissingen van de strafrechter, doet zich hier een uitzonderlijke situatie voor die toch op gespannen voet staat met dit beginsel. De Hoge Raad oordeelde in deze zaak dat dit vervolgingsbeletsel ook geldt wanneer er sprake is van een tegen de oplegging van het asp lopende bewaar- of beroepsprocedure.

In de onderhavige zaak buigt het hof zich echter over de vraag of het door de Hoge Raad geformuleerde vervolgingsbeletsel ook van toepassing is in die gevallen waarbij sprake is van een vernietigde (en herroepen) verplichting tot deelname aan het asp. Het hof oordeelt dat dat inderdaad het geval is. Hoewel de Hoge Raad het vervolgingsbeletsel in verband met een opgelegd alcoholslotprogramma dus niet (direct) in verband brengt met het *ne bis in idem*-beginsel dat onder andere neergelegd is in artikel 68 Sr, artikel 50 Handvest en diverse verdragsrechtelijke bepalingen, is voor de gedachtenvorming wel relevant dat die bepalingen weliswaar aanknopen bij onherroepelijke strafrechtelijke beslissingen, maar dat het niet noodzakelijkerwijs hoeft te gaan om onherroepelijke beslissingen die een veroordeling of bestraffing inhouden. Zo is bijvoorbeeld ook een tweede vervolging na een vrijsprekend vonnis in strijd met dit beginsel. Het Hof benadrukt dat de Hoge Raad het vervolgingsbeletsel binnen het bredere en minder formeel gedefinieerde kader van de beginselen van een goede procesorde heeft geplaatst, waardoor ook de specifieke omstandigheden van het geval bij de beoordeling kunnen worden betrokken. Ook in het geval wanneer de verplichting tot deelname aan het asp is herroepen, kan het vervolgingsbeletsel daarom van toepassing zijn. Volgens het hof is hiervoor echter slechts dan ruimte, ‘indien de betrokkene de zeer ingrijpende gevolgen van de oplegging van deze verplichting reeds aan den lijve heeft ondervonden, deze niet meer ongedaan kunnen worden gemaakt en deze voorts de te verwachten gevolgen indien de feiten slechts tot een strafrechtelijke sanctienering zouden hebben geleid (ruim) overtreffen.’ De uiteindelijke herroeping doet dan immers niets aan het punitieve karakter van dat besluit af. Of van een dergelijke situatie sprake is, is sterk afhankelijk van de specifieke omstandigheden van het geval. In de onderhavige zaak brengen die specifieke omstandigheden volgens het hof mee dat de oplegging van de verplichting tot deelname aan het asp zeer ingrijpende gevolgen voor verdachte heeft gehad. Niet alleen heeft verdachte aanzienlijke kosten moeten maken om het besluit aan te vechten, ook is zijn rijbewijs ongeldig verklaard geweest voor de duur van bijna drie jaar en heeft hij bijna 3,5 jaar in onzekerheid verkeerd over de afloop van de bestuursrechtelijke en strafrechtelijke procedure. De combinatie van het voorgaande maakte het een en ander des te

meer ingrijpend voor verdachte, nu zijn vrouw en kinderen nog in het geboorteland van verdachte wonen en verdachte niet de financiële draagkracht had om hen op andere manieren te bezoeken. Het hof oordeelt daarom dat deze gevolgen voor verdachte zodanig ingrijpend geweest, dat een vervolging voor hetzelfde feit waarvoor de herroepen verplichting tot deelname aan het asp is opgelegd in strijd is met de beginselen van een goede procesorde.

NE BIS IN IDEM-BEGINSEL N.V.T. BIJ ONGELDIGVERKLARING RIJBEWIJS ÈN ALCOHOLSLOTPROGRAMMA

Hoge Raad 3 november 2015, ECLI:NL:HR:2015:3205

[Hyperlink](#)

Trefwoorden: ne bis in idem-beginsel, art. 68 Sr, art. 14 lid 7 IVBPR, art 134 lid 2 WVV 1994

Aan verdachte is wegens overtreding van art. 8 WVV 1994 een ontzegging van de rijbevoegdheid opgelegd, nadat eerder zijn rijbewijs ongeldig was verklaard op grond van art. 134 lid 2 WVV 1994. De Hoge Raad verwerpt het middel dat de oplegging van de ontzegging in strijd is met het in artikel 14 lid 7 IVBPR en art. 68 Sr neergelegde ne bis in idem-beginsel. De Hoge Raad zet uiteen dat de ongeldigverklaring van het rijbewijs een bestuurlijke maatregel is die kan worden opgelegd, indien uit een onderzoek blijkt dat de persoon niet langer beschikt over de rijvaardigheid of de lichamelijke en geestelijke geschiktheid voor het besturen van één of meer categorieën van motorrijtuigen waarvoor het rijbewijs is afgegeven. De Hoge Raad wijst erop deze maatregel niet – direct of indirect – wordt opgelegd op grond van het plegen van een strafbaar feit, ook al kan de verdenking van zo een feit wel de aanleiding vormen voor zo een onderzoek. Daardoor onderscheidt deze zaak zich van het arrest van de Hoge Raad over het alcoholslotprogramma.

WEDERZIJDSE ERKENNING TOEZICHTSMAATREGELEN BIJ SCHORSING VOORLOPIGE HECHTENIS

Kantonrechtbank Nyíregyháza (Hongarije) 5 oktober 2015, ECLI:NL:RBAMS:2015:7665

[Hyperlink 1](#)

Rechtbank Amsterdam 13 augustus 2015, ECLI:NL:RBAMS:2015:7664

[Hyperlink 2](#)

Trefwoorden: artikel 5:3:16 e.v. Sv, wederzijdse erkenning toezichtmaatregelen, schorsing voorlopige hechtenis, Europees Toezichtbevel, Kaderbesluit 2009/829/JBZ

Verdachte, een Hongaar die geen vaste woon- of verblijfplaats in Nederland heeft, zit in Nederland gedetineerd wegens de verdenking van mensenhandel en witwassen. De rechtbank Amsterdam heeft op 13 augustus 2015 schorsing van de voorlopige hechtenis van de verdachte bevolen onder een aantal voorwaarden. De rechtbank Amsterdam heeft daarbij aangegeven dat de voorlopige hechtenis alleen zal worden geschorst, indien Hongarije – waar verdachte zijn vaste woon- of verblijfplaats heeft –, overeenkomstig de bepalingen van Kaderbesluit 2009/829/JBZ, de schorsingsbeslissing van de Nederlandse rechter erkent (zie artikel 5:3:16 e.v. Sv).² Het Kaderbesluit regelt tussen de lidstaten van de Europese Unie de toepassing van het beginsel van wederzijdse erkenning van strafrechtelijke beslissingen over de tenuitvoerlegging van toezichtmaatregelen als alternatief voor voorlopige hechtenis. De Hongaarse rechter heeft op 5 oktober 2015 de schorsingsbeslissing van de rechtbank Amsterdam erkend. Hoewel Nederland en Hongarije het Kaderbesluit al geruime tijd geleden hebben geïmplementeerd³, heeft Hongarije, voor zover bekend, niet eerder de toezichtmaatregelen van een Nederlandse rechter erkend.

HET NON-PUNISHMENTBEGINSEL IN MENSENHANDELZAKEN.

Rechtbank Amsterdam 14 oktober 2015, ECLI:NL:RBAMS:2015:7499

[Hyperlink](#)

Trefwoorden, mensenhandel, artikel 273f lid 1 sub 3 Sr., non-punishmentbeginsel, Verdrag van de Raad van Europa inzake de bestrijding van mensenhandel, Richtlijn 2011/36/EU

In deze zaak wordt verdachte ervan verdacht zich samen met anderen ten aanzien van vijf personen schuldig te hebben gemaakt aan mensenhandel. Tevens wordt verdachte ervan verdacht zich schuldig te hebben gemaakt aan het medeplegen van gewoontewitwassen. De officier van justitie heeft geconcludeerd dat hetgeen verdachte is tenlastegelegd bewezen kan worden verklaard, maar dat in deze zaak het non-punishmentbeginsel zou moeten worden toegepast. Het non-punishmentbeginsel is vastgelegd in het Verdrag van de Raad van Europa inzake de bestrijding van mensenhandel (hierna: Verdrag) van 16 mei 2005 en in de Richtlijn 2011/36/EU. Artikel 26 van het Verdrag bepaalt het volgende: “Elke partij (...) voorziet in de mogelijkheid slachtoffers geen straf op te leggen voor hun betrokkenheid bij onrechtmatige handelingen indien zij hiertoe gedwongen werden.” De officier van justitie heeft bij het beroep op het non-punishmentbeginsel aangevoerd dat “verdachte zo afhankelijk was van medeverdachte dat zij niet in staat was haar eigen keus te maken, maar slechts als willoos werktuig voor haar medeverdachte heeft gedaan wat hij van haar verlangde.” Ondanks deze grote mate

² Eerdere, soortgelijke beslissingen: Rb. Amsterdam 4 april 2014, ECLI:NL:RBAMS:2014:2625 (Hongarije); Rb. Amsterdam 28 oktober 2014, ECLI:NL:RBAMS:2014:7709 (Hongarije); Rb. Amsterdam 24 september 2015, ECLI:NL:RBAMS:2015:6386 (Spanje).

³ Hongarije op 1 januari 2013 en Nederland op 1 november 2013.

van afhankelijkheid was naar mening van de officier van justitie geen sprake van afwezigheid van schuld. Verdachte had zich bewust moeten zijn van de consequenties van haar handelen, maar gezien de slachtofferrol van verdachte heeft de officier van justitie de rechtbank verzocht de verdachte schuldig te verklaren zonder oplegging van straf.

De rechtbank Amsterdam heeft bewezen verklaard dat verdachte zich schuldig heeft gemaakt aan internationale mensenhandel ten aanzien van twee vrouwen, ten aanzien van één van die vrouwen aan mensenhandel in vereniging en aan witwassen. Ten aanzien het non-punishmentbeginsel merkt de rechtbank op, dat bij vonnis van dezelfde datum bewezen is verklaard dat verdachte door een medeverdachte is uitgebuit en dat die medeverdachte hiervoor is veroordeeld tot een aanzienlijke onvoorwaardelijke vrijheidsstraf.⁴ De rechtbank erkent dat er factoren aanwezig zijn – die kort gezegd samenhangen met de uitbuiting van verdachte en – die tot toepassing van artikel 9a Sr zouden kunnen leiden, maar dat hiervoor onvoldoende aanleiding bestaat. De rechtbank heeft hierbij overwogen dat verdachte zich ten koste van anderen schuldig heeft gemaakt aan zeer ernstige strafbare feiten met als doel het veiligstellen van haar eigen positie. De rechtbank rekent het de verdachte aan dat zij andere keuzes had kunnen en moeten maken. Gezien deze mogelijkheid en de ernst van de bewezenverklarde feiten, heeft de rechtbank geoordeeld dat niet kan worden volstaan met de toepassing van artikel 9a Sr. De factoren leiden er echter wel toe dat verdachte wordt veroordeeld tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van de duur van de periode die verdachte in voorlopige hechtenis heeft doorgebracht.

TERUGKEERRICHTLIJN: ONTOEREIKENDE MOTIVERING ERNSTIGE BEDREIGING OPENBARE ORDE IN BESLUIT TOT OPLEGGING INREISVERBOD LEIDT TOT VRIJSpraak.

Gerechtshof Amsterdam 17 november 2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:4751.

[Hyperlink](#)

Trefwoorden: Artikel 197 Sr, zelfde uitleg begrip 'gevaar voor de openbare orde' in 11 lid 2 Terugkeerrichtlijn als in artikel 7 lid 4 van deze richtlijn, vrijspraak na ontoereikende motivering besluit tot inreisverbod.

In deze zaak is verdachte onder andere ten laste gelegd dat hij als vreemdeling in Nederland verbleef, terwijl hij wist of ernstige reden had om te vermoeden dat tegen hem een inreisverbod was uitgevaardigd. De Staatssecretaris heeft aan verdachte een inreisverbod voor de duur van tien jaar opgelegd. Hoewel de duur van een inreisverbod in principe niet meer dan vijf jaar bedraagt, kan de duur volgens artikel 11, tweede lid, van de Terugkeerrichtlijn langer zijn, indien de onderdaan van een derde land een ernstige bedreiging vormt voor de openbare orde, de openbare veiligheid of de nationale veiligheid. De Staatssecretaris heeft in het besluit tot oplegging van het inreisverbod overwogen dat verdachte – die bij herhaling misdrijven heeft gepleegd en eveneens gedagvaard is voor een zedenmisdrijf – een ernstige bedreiging voor de openbare orde vormt, waardoor een oplegging van een inreisverbod voor de duur van tien jaar gerechtvaardigd is. Volgens het hof is deze redenering echter in strijd met de inhoud en strekking van de Terugkeerrichtlijn, zodat het besluit onrechtmatig is en het ten laste gelegde niet wettig en overtuigend bewezen kan worden geacht.

Hierbij verwijst het hof naar het arrest van het Hof van Justitie van de Europese Unie van 11 juni 2015.⁵ In deze uitspraak heeft het Hof het begrip 'gevaar voor de openbare orde' uit artikel 7, vierde lid, van de Terugkeerrichtlijn uitgelegd. In ieder geval is de enkele verdenking van of veroordeling voor strafbare feiten niet voldoende, omdat zulks voorbijgaat aan een individueel onderzoek van het betrokken geval en het evenredigheidsbeginsel. Hoe dan ook moet worden aangetoond dat er, naast de verstoring die bij elke wetsovertreding plaatsvindt, sprake is van een werkelijke en actuele bedreiging die een fundamenteel belang van de samenleving aantast.

Het hof ziet, anders dan de advocaat-generaal, geen reden om deze uitleg van artikel 7, vierde lid, van de Terugkeerrichtlijn niet ook toe te passen bij artikel 11, tweede lid, van de richtlijn. In het licht van voornoemd arrest komt het hof tot de conclusie dat het toetsingskader dat de Staatssecretaris heeft aangelegd bij de besluitvorming tot oplegging van het inreisverbod onvoldoende dragend is voor de conclusie dat in dit geval sprake is van een (ernstige) bedreiging van de openbare orde. De Staatssecretaris verwijst immers enkel naar de aard van de gepleegde misdrijven en het feit dat verdachte bij herhaling misdrijven zou hebben gepleegd. Nu de oplegging van het inreisverbod daarom ontoereikend is gemotiveerd, oordeelt het hof dat het besluit tot oplegging hiervan voor de duur van tien jaar niet rechtmatig was en spreekt het verdachte vrij van de ten laste gelegde overtreding van artikel 197 Sr.

TERUGKEERRICHTLIJN: HET ENKELE FEIT DAT DE MAROKKAANSE AUTORITEITEN WEER ZIJN OVERGEGAAN TOT HET VERSTREKKEN VAN LAISSEZ-PASSERS MAAKT NIET DAT DE TERUGKEERPROCEDURE NIET VOLLEDIG IS DOORLOPEN.

Rechtbank Midden-Nederland 29 oktober 2015, ECLI:NL:RBMNE:2015:7847

[Hyperlink](#)

Trefwoorden: Terugkeerrichtlijn, 197 Sr, beroep strafuitsluitingsgrond verworpen, verstrekken laissez-passers, geen sprake van niet volledig doorlopen terugkeerprocedure.

In deze zaak heeft de rechtbank Midden-Nederland verdachte veroordeeld voor een overtreding van artikel 197 sr. Toen verdachte zich na zijn aanhouding vanwege een verdenking van een overtreding van artikel 2 onder C van de Opiumwet niet kon identificeren, werd een identiteitsonderzoek ingesteld. Hierbij bleek dat de staatssecretaris van Veiligheid en

⁴ Zie Rechtbank Amsterdam 14 oktober 2015, ECLI:NL:RBAMS:2015:7500.

⁵ [Hof van Justitie, 11 juni 2015, C-554/13 \(Zh. en O.\)](#)

Justitie verdachte bij beschikking van 30 maart 2005 tot ongewenst vreemdeling heeft verklaard. Deze ongewenstverklaring is op 18 juni 2014 bij besluit door de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid opgeheven, waarbij aan verdachte een inreisverbod voor de duur van tien jaren is opgelegd en tevens is bepaald dat verdachte het grondgebied onmiddellijk moet verlaten. De rechtbank waarbij verdachte beroep tegen dit besluit had ingesteld, heeft het inreisverbod op formele gronden vernietigd maar heeft de rechtsgevolgen ervan in stand gelaten. De rechtbank acht het wettig en overtuigend bewezen dat verdachte als vreemdeling in Nederland heeft verbleven, terwijl hij wist dat er tegen hem op grond van een wettelijk voorschrift een inreisverbod was uitgevaardigd. Die wetenschap blijkt uit het feit verdachte tegen dit inreisverbod heeft geprocedeerd. Dat er, zoals de raadsman aanvoert, nog (hoger) beroepsprocedures tegen het inreisverbod aanhangig zijn, maakt het oordeel van de rechtbank niet anders. Het instellen van (hoger) beroep tegen een dergelijk besluit heeft immers geen schorsende werking.

De raadsman voert bovendien aan dat verdachte niet strafbaar is, omdat de terugkeerprocedure niet volledig is doorlopen. De Marokkaanse autoriteiten verstrekken namelijk weer laissez-passers (reisdocumenten), waardoor de Nederlandse autoriteiten verdachte hadden kunnen uitzetten. De rechtbank verstaat het verweer als een beroep op een strafuitsluitingsgrond en overweegt hierover het volgende. Bij de beoordeling van de vraag of er sprake is van een strafuitsluitingsgrond waarop de raadsman doelt, gaat het er niet om of de Nederlandse autoriteiten voldoende inspanningen hebben verricht om verdachte uit te zetten, maar of verdachte zelf, nadat hij bekend was met het inreisverbod, alles wat redelijkerwijs van hem kon worden gevergd in het werk heeft gesteld om Nederland vrijwillig te verlaten. Volgens de rechtbank is van dit laatste niet gebleken. Integendeel, verdachte heeft zijn uitzetting juist willens en wetens gefrustreerd door onder andere een valse naam en nationaliteit op te geven.

Wel merkt de rechtbank op, in navolging van de Hoge Raad in zijn arrest van 21 mei 2013 (ECI:NL:HR:2013:BY3151), dat de rechter bij de *strafoplegging* moet bezien of de Nederlandse autoriteiten ten aanzien van de verdachte de stappen hebben gevolgd die zijn voorgeschreven door de Terugkeerrichtlijn. Uit het dossier blijkt dat de Dienst Terugkeer en Vertrek gedurende meerdere jaren inspanningen heeft verricht ten einde een laissez-passer voor verdachte te verkrijgen om hem te kunnen uitzetten. Zo werd verdachte meerdere malen gepresenteerd bij de diplomatieke vertegenwoordiging van Marokko ter verkrijging van een reisdocument en zijn ongeveer dertig vertreksgesprekken met verdachte gevoerd, terwijl verdachte zelf geen enkele inspanning heeft geleverd om zijn uitzetting te bespoedigen. De rechtbank oordeelt daarom dat de Nederlandse overheid de in redelijkheid van haar te vergen terugkeermaatregelen heeft getroffen om ervoor te zorgen dat verdachte Nederland zal (kunnen) verlaten. De enkele omstandigheid dat uit het dossier blijkt dat de Marokkaanse autoriteiten enige tijd geen laissez-passers hebben verstrekt, maar inmiddels hiertoe weer zijn overgegaan en dat verdachte in vreemdelingenbewaring had kunnen worden gesteld om hem vervolgens te kunnen uitzetten, maakt niet dat om die reden de terugkeerprocedure niet volledig is doorlopen.

KORTE SIGNALERINGEN

Artikel, A. Smeulers & M. Weerdesteijn, ‘Internationaal Strafhof ten onrechte onder vuur’, in: *Ars Aequi* november 2015.

Trefwoorden: Internationaal Strafhof, rechtsmacht, internationale misdrijven, kritiek Afrikaanse Unie.

[Hyperlink](#)

Artikel, J.T.J. Struyker Boudier & P.A.M. Verrest ‘Noorse gedetineerden in Drenthe’, in: *Ars Aequi* november 2015.

Trefwoorden: Verdrag NL-Noorwegen, Noorse gedetineerden, extraterritoriale tenuitvoerlegging

[Hyperlink](#)

Verslag bijeenkomst Raad Justitie en Binnenlandse Zaken (JBZ) op 8 en 9 oktober 2015 te Luxemburg.

Trefwoorden: terrorismebestrijding, bestrijding georganiseerd en zware criminaliteit, interne veiligheid EU, Richtlijn gegevensbescherming voor opsporing en vervolging, Europees OM.

[Hyperlink](#)

Artikel, 'Toegang en gebruik van telefoon- en internetgegevens aangescherpt', in: NJB 2015/1945.

Trefwoorden: bewaarplicht telefoon- en internetgegevens, gebruik telefoon- en internetgegevens in opsporing en vervolging ernstige strafbare feiten.

[Hyperlink](#)

Nieuwsbericht, 5 november 2015, Raad voor de Rechtspraak, 'Wetsvoorstel Europees onderzoeksbevel biedt onvoldoende bescherming'.

Trefwoorden: knelpunten implementatie richtlijn EOB, onvoldoende aandacht proportionaliteitsbeginsel, gebrek aan rechterlijke toetsing.

[Hyperlink](#)

Artikel, E.C.J.M. van der Hel-van Dijk RA en M.A. Griffioen 'Aanpak BTW-fraude Europa: dweilen met de nationale kraan open.' In: Weekblad voor Fiscaal Recht Aflevering 7118.

Trefwoorden: kritiek op Actieplan Europese Commissie ter bestrijding van BTW-fraude, BTW tax gap, pleidooi voor structurele oplossing.

[Hyperlink](#)

Nieuwsbericht, 6 november 2015, Rijksoverheid, 'Kabinet moderniseert internationale rechtshulp in strafzaken.'

Trefwoorden: wetsvoorstel, internationale rechtshulp, internationale samenwerking strafzaken

[Hyperlink](#)

Paper, Márk Némédi 'Ne bis in idem: a separation of acts in transnational cases?'. In: Perspectives on Federalism, Vol. 7, issue 2, 2015.

Trefwoorden: scope of the transnational ne bis in idem, substantive criminal law, material facts, mutual trust, freedom of movement, area of freedom, security and justice.

[Hyperlink](#)

Nieuwsbericht, 16 november 2015, Stafbureau LOVS, 'Rechtstreekse werking richtlijn minimumnormen slachtoffers per 16-11-2015.'

Trefwoorden: implementatietermijn verstreken, rechtstreekse werking, Europese richtlijn minimumnormen slachtoffers.

[Hyperlink](#)

Nieuwsbericht, 12 november 2015, redactie Mr. Online, 'Laat rechter oordelen over afluisteren advocaten'.

Trefwoorden: afluisteren advocaten, verschoningsrecht, balans veiligheid en bescherming rechtswaarborgen.

[Hyperlink](#)

Nieuwsbericht, 23 november 2015, NJCM, 'Verdrag inzake geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld geratificeerd'.

Trefwoorden: ratificatie Verdrag van Istanboel 2011, Verdrag inzake geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld.

[Hyperlink](#)